

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Žaliojo tilto stabai

Praėjusį kartą rašiau, kuo man patinka Vido Urbonavičiaus Krantinės arka. (Pabrėžiu, kad tai mano asmeninė nuomonė – į visuotinę, kuri neretai skelbiama kaip vienintelė teisinga, nepretenduoju). Prie savo vertinimų pridėsiu dar ir politinio atspalvio turintį akcentą – šita rūdžių apimta „triumfo arka“ man primena *Družbos* naftotiekį, išlindusį į paviršius. O taip pat – ir surūdijusias kai kurių mūsų politikų ir verslininkų, iki pat kaulo smegenų atsidavusių Mamonai, vertybes. Tai gi Krantinės arka nėra vien estetiškas objektas.

O kodėl man nepatinka Žaliojo tilto skulptūros? Juk jos irgi gerokai apmusijusios, nudrengtos lietaus, smogo ir balandžių, keliančios tokias pat audringas diskusijas: vieni mano, kad tai istorijos dalis ir kultūrinis paveldas, kiti – kad ideologijos dalis, simbolika, kurią reikėtų vežti į Grūto parką, tretį – kad tai meno objektas, kurio autoriai – garsūs menininkai, taigi jų sukurtos „chaltūros“ negalima nė pirštu paliesti... Pastaroji nuomonė labai įdomi, nes dar sykį pabrėžia, koks svarbus ideologijai buvo menas ir menininkas kaip sistemos tarnas: garsi pavardė tarsi savaime liudija meninę vertę ir neliečiamybę.

Kai į jas žiūriu, man smalsu, kaip jos atrodytų išrikiuotos ne po dvi, o visos keturios vienoje grupėje. Turbūt būtų dar baisesnės. Tuo savo tyliu akmeniniu nuožmumu, liudijančiu vienos tiesos prioritetą. Ir jų turimi darbo įrankiai – kaip smurto akcentas. Darbininkų plaktukai, prie moters kojų prišlietas javų pėdas, netgi jaunuolio laikoma knyga, nekaltant jau apie sovietinių kareivių atributus (net vėliava už jų nugarų atrodo kaip paslėptas ginklas). Tokia, žinote, „Donecko liaudies respublikos“ armija. Su savo apsišaukėliu „prezidentu“, kuris neabejotinai kilęs iš „darbo liaudies“ gretų, priekyje. Pasiruošę savo akmenine ideologija sumalti viską, kas pasitaikys pakeliui. Ir nė motais tiems keturiems monstrams – nei LR vėliava su Vyčiu, kuri laiką plevėsavusi priešais darbininkų skulptūras, nei NATO vėliava, kurią vėjas plazdeno sovietiniams „išvaduotojams“ prieš akis. (Bet man tokia priešprieša labai patiko).

Nepaliekia mintis, kad šitos skulptūros tikrai stovi ne savo vietoje. Jų poza tokia, tarsi jos reprezentuotų miestą, sakytų: sveiki atvykę į brolišką Vilnių, broliškumą suprantant taip, kaip tai supranta Putino ideologai – nusizeminimą, vergišką paklusnumą ir susitaikymą. Sovietiniai kareiviai, nugara atsisukę į Vilniaus senamiestį, tikrai jo nereprezentuoja, veikiau ta atsukta nugara reikštų panieką miesto istorijai, kultūrai ir jos europietiškam būviui (kaip barbariškai rusų armija nuniokojo Vilnių XVII a., gali papasakoti ne tik istorikai, bet ir istorijai neabejingi žmonės). Už darbininkų ir kolūkiečių nugarų – Kalvarijų gatvė su turgumi (buvęs F. Dzeržinskio) ir gigantiška buvusia Kuro aparatūros gamykla.

Manychiau, kad darbininkų skulptūros puikiai reprezentuotų visas tas sovietines gamyklas, tad reikėtų ir pastatyti tuos darbininkus prie dar išlikusių gamyklų korpusų ar jų griuvėsių, kurie įkūnija sovietinės ekonomikos absurdą. Kareiviai, žinoma, puikiai reprezentuotų buvusius KGB rūmus, kolūkiečius būtų galima pastatyti prie žemės ūkiu užsiimančio verslininko, iškovėjęs sankcijas Rusijai priėmusius politikus, sandėlių, na, o skulptūrą „Mokslo jaunimas“, bene pačią blankiausią iš visų (natūralu – mokslas tuometinei nomenklatūrai rūpėjo mažiausiai), bene būtų galima ir palikti. Tik nukelti nuo postamento ir priartinti prie žemės. Kad šunys galėtų apuostyti, grafitininkai – apipiešti, žodžiu, kad ta skulptūra netektų kvailo monumentalumo.

Visa bėda ta, kad reprezentaciją ne visi supranta vienodai, o kūrinio „priartinimas prie žemės“ kai kuriems žmonėms, itikėjusiems „meno šventumu“ (tiksliau, ideologijos neliečiamybe) – nediskutuotinas, netgi nesvarstytinas dalykas. Būtų blogai, jei šitos skulptūros pavirstų „šventais“ stabais. Jokio šventumo jos neliudija. Veikiau – prievartą ir panieką. Todėl man visiškai suprantama, kai po nakties skulptūros (paprastai tai būna sovietiniai kareiviai, ne kolūkiečiai) randamos išterliotos oranžiniais dažais ar apkarstytos grandinėmis. Ideologinį bukaprotiškumą sunku įveikti – tačiau bent galima iš jo pasijuokti. Tai irgi kovos būdas.

Renata Šerelytė

Ekspozitai iš Grūto parko. V. Leninas ir V. Mickevičius-Kapsukas – kuriam kuri galva priklauso?

STATULA EINA PASIVAIKŠČIOTI

*Herojaus statula, pavargusi,
Danguj stovėti nebenori, –
Ji žengia žemėn užsimerkusi
Ir neša žalvarinį svorį*

*Akmens gatve, ir drumstos ašaros
Seniems namams per skruostus ritas,
Ir siaubas, juodas tartum rašalas,
Patvinsta, ir užgęsta rytas.*

*O vyskupas ir gubernatorius
Kareivių ir maldų neranda,
Ir tik per aikštę nimfos keturios,
Paminklo palydovės, skrenda.*

*Ir moja žemei. O jisai,
Kaip reikiant vaikščiot neišmokęs,
Sugriauna gatvę ištisai.
Ir tolsta mirštančių balsai,
Ir tiktai mažas vaikas juokias.*

Henrikas Radauskas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Žaliojo tilto stabai • **2-as psl. Astrida Petraitytė.** Vilnietiškosios Čiurlionio veiklos erdvė • **4-as psl. Audronė V. Škiudaitė.** Lietuvos dailės istorijos puslapiai Pylimo galerijoje Vilniuje • **5-as psl. Tomas P. Girnius.** „Mano pasaulėjautos kelionė“ • **6-as psl. Rasa Bačiulienė.** Emanuelis Katilius – per prievartą įgyta gyvenimiška patirtis (2) • **7-as psl. Lidija Veličkaitė.** Istorinis padėkos laiškas JAV prezidentui • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: „Santakos“ slėnis Kaune – mokslo ir verslo jungtis • Naujos knygos: laiškai

Vilnietiškosios Čiurlionio veiklos erdvė

Astrida Petraitytė

Gal net ne visi vilniečiai žino, kad sostinėje esama M. K. Čiurlionio namų – bet jau dvidešimt metų tai aktyvios veiklos, nuolat rengiamų kultūros vakarų židynys. Memorialinis kultūros centras, nors įsikūręs ne itin erdviuose patalpose, aktyviai vykdo savo misiją – populiarinti mūsų genijaus M. K. Čiurlionio vardą, aktualinti jo kūrybinį palikimą.

2014-ųjų gegužę Čiurlionio namus, jų įkūrimą inicijavusią Čiurlionio draugiją, gausius šių Namų bičiulius ištikio skaudi netektis – netikėtai mirė jų ilgametis vadovas, nuo įkūrimo puoselėjęs šį memorialinį kultūros centrą, entuziastingai populiarinęs mūsų Genijaus vardą, buvęs renginių MKČ namuose įkvėpėju ir siela, menotyrininkas Stanislovas Urbonas.

Greta ištikusio netekties liūdesio, atsivėrusioje properšoje ne vienas pajuto ir grėsmės nerimą: ar neužges šie su tokia meile ir atsidavimu puoselėti Namai, ar plevenusi dvasingumo aura nebus užgesinta formalaus požiūrio?

Žygiui už Čiurlionio namų, ilgus metus puoselėtų tradicijų išlaikymą susitelkusi MKČ draugija galėjo lengviau atsidusti – naujuoju vadovu paskirtas, ko gero, geriausias iš galimų pretendentų – pianistas Rokas Zubovas, įsipareigojimą Čiurlionio atminimui paveldėjęs ir kaip didžiojo dailininko bei muziko provaikaitis.

Tad ir kalbamės su naujuoju M. K. Čiurlionio namų direktoriumi, pianistu ROKU ZUBOVU.

Gal neįsivaizduosite, jei sveikindami Jus ir patys džiaugdamiesi, kad tapote Čiurlionio namų vadovu, geru žodžiu paminėsime neseniai Anapilin iškeliavusį šio memorialinio kultūros centro ilgametį vadovą, didelį čiurlionistikos entuziastą Stanislovą Urboną... Jūs, regis, nebuvote pašalietis šių Namų gyvenime ir tuomet?

R. Z. Dar prieš pradėdamas čia dirbti mačiau ir jaučiau, kaip visi turime būti dėkingi Stanislovui Urbonui ir kitiems Čiurlionio draugijos nariams, kurių dėka šie Namai iš viso atsirado. Dokumentaliai įrodyti čia gyvenus Mikalojų Konstantiną Čiurlionį, juridškai įteisinti šias patalpas kaip kultūros įstaigą buvo tikras žygdarbis. Šių Namų įsteigimas – vienas didžiausių jau tris dešimtmečius gyvuojančios Čiurlionio draugijos nuveiktų darbų.

Stanislovui Urbonui, kaip pirmajam 1995-aisiais įsteigtų Čiurlionio namų direktoriui, teko ir remonto darbus prižiūrėti, ir ekspoziciją įrenginėti. Be viso kito, jis ėmėsi vežioti į užsienį Čiurlionio darbų (kokybiškų reprodukcijų) parodas, pats kartu su pagalbininkais visur, kur tik būdavo kviečiamas, pristatydavo Čiurlionio kūrybą, jo feno-

Pianistas Rokas Zubovas M. K. Čiurlionio namuose

Kristinos Ivanauskaitės nuotr.

meną. Stanislovo dėka Čiurlionio draugų tikrai padaugėjo. O ir šie Namai jau yra sutelkę nemažą bičiulių būrį, nuolat čia sugrįžtančių. Čiurlionio namų dvasia – o aš ją tikrai jaučiu – yra Stanislovo nuopelnas. Tikiuosi, aš tęsiu Stanislovo pradėtus darbus, buvau ir esu su juo susietas bendrų darbų ir idėjų.

Kai grįžau 2001-aisiais iš JAV, tapau šių Namų dažnu lankytoju ir Stanislovo bendražygiu – teko groti, jam pakvietus, ne tik šiuose Namuose, bet ir, lydint MKČ namų direktorių, įvairiuose užsienio šalių miestuose – Liublianoje, Maskvoje, Sankt Peterburge, Krokuvoje... Kiekvieną iš šių kelionių prisimenu kaip gražią bendradarbiavimo patirtį.

Butas Savičiaus g. 11 Vilniuje išties mena mūsų didįjį Menininką... Gal priminkite, koks Čiurlionio gyvenimo ir kūrybos etapas susijęs su šiais namais?

R. Z. Čiurlionis 1905 ar 1906 metais apsisprendė iš Varšuvos, kur buvo pakankamai žinomas, turėjo daug bičiulių bei bendraminčių, grįžti į Lietuvą, visus savo darbus skirti pradedančiai atbusti gimtajai šaliai. Buvo ką tik atgauta lietuviško rašto, spaudos laisvė, kilo aktyvus lietuviškasis kultūros judėjimas, ir Čiurlionis į jį įsijungė (jau Varšuvoje pradėjęs vadovauti Lietuvių savišalpos chorui). Pakviestas dalyvauti Pirmojoje lietuvių dailės parodoje, Čiurlionis nutarė apsigyventi Vilniuje. Pirmąkart atvykęs jis, atrodo, apsistojo pas Vileišius, o 1907-ųjų vasarą, kai jau tikrai nutarė įsikurti Vilniuje, išsinuomavo vieną kambariuką šiame name.

Šio adreso nustatymas buvo didelis, kone deptykinės paieškos pareikalavęs įvykis, mat iki tol žinoti tik adresai draugų, pas kuriuos atvykęs Čiurlionis kuriam laikui apsistodavo. Tuoj po 1990 metų didelė M. K. Čiurlionio gerbėja pedagogė Remigija Bu-

kaveckienė, leidusis į archyvinę paieškas, viename Vilniaus laikraštyje rado 1908 m. pradžioje įdėtą tokį skelbimą: muzikas Čiurlionis, dviejų konservatorių absolventas, kviečia vaikus ir suaugusius į privačias pianino pamokas; nurodytas ir adresas – Šv. Andriejaus 11-6. Patyrinėjus senuosius žemėlapius įsitikinta, kad tai dabartinė Savičiaus gatvė, o namų numeracija nepasikeitusi.

Pasiremta ir Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės atsiminimais: ji rašo, kad vykstant Antrajai lietuvių dailės parodai, vieną vakarą Čiurlionis, pažadėjęs paskambinti pianinu, pasikvietė ją į svečius; jie perėję Rotušės aikštę, pasukę į siaurą gatvelę, joje – pro tarpvartę, įėjus į butą, dešinėje buvusi virtuvė, tada pro svetainę irgi pasukę į dešinę į mažą, žemų lubų kambarėlį... Būtent gerb. Bukaveckienė visus ir „atvedė“ į tą kambarėlį, kuris šiandien oficialiai pripažintas kaip Čiurlionio nuomotasis, kur jis gyveno nuo 1907 m. vasaros iki 1908 m. vidurio, maždaug vienerius metus; čia jis ir kūrė, ir vystė aktyvią visuomeninę veiklą.

Šis kambarėlis „atkurtas“, bet tai ne autentika...

R. Z. Autentiško apstatymo čia, žinoma, nelikę – nuo to laiko šie namai pergyveno du karus, valstybingumo pasikeitimus ir pan. Net ir koklinės krosnys, ko gero, yra iš tarpukario. Bet ir iš Sofijos Kymantaitės, ir iš J. Tallat-Kelpšos atsiminimų galima susidaryti vaizdą, kaip atrodė Čiurlionio kambarys. Žinoma, kad jis turėjo savo pianiną (ir dabar ten turime to laikmečio pianiną), prie lango stovėjo kانا... Kambarys atkurtas pagal tuos liudijimus.

Čiurlionio originalių tapybos darbų taip pat neturite, bet lankytojams bent prisiliesti prie didžiojo mūsų Menininko kūrybos, manau, čia pavyksta...

R. Z. Seniai su mumis bendraujančių vilniečių sąmonėje šie Namai pirmiausia – kultūros renginių vieta. Turime nuolatinę Čiurlionio darbų reprodukcijų – labai kokybiškų – ekspoziciją. Ji, manau, ne tiek svarbi dažnai Čiurlionio muziejuje Kaune besilankantiems gerbėjams, kiek atvykusiems į Lietuvą, Vilnių tik trumpam, čia galbūt net pirmąkart išgirstantiems Čiurlionio vardą... Taip pat – jauniems vilniečiams, moksleiviams, kuriems rengiame ir edukacines programas, supažindiname su Čiurlionio darbų savitumu, jo veikla, asmenybe, su visu tuomečiu istoriniu, kultūriniu kontekstu. Juk Čiurlionio gyvenimas Vilniuje sutapo su laikotarpiu, kai pradėjo aktyviai formuotis lietuvių tautinis identitetas, lietuviškoji sąmonė.

Ir visiems užėjusiems lankytojams pravedame „pažintinę ekskursiją“ per šiuos kelis (ir memorialinį, ir ekspozicijų) kambarius, žinoma, primindami, kad tikrojo čiurlioniško peno toliau reikia semtis Kaune. Visus primame kaip į namus atėjusį svečią. Tai ir yra Čiurlionio namų stiprybė.

Šią vasarą apsisprendėme vieną ekspozicijų

Pianistas, M. K. Čiurlionio namų direktorius R. Zubovas į paslaptį Čiurlionio pasaulį palydi mokinukus

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

kambarį skirti laikinoms parodoms. Labai sėkminga buvo Jurgos Ivanuskaitės „Angelariumų“ paroda (jos piešti įvairiausi angelai bei „Angelo rūbas“ – malda išrašyti marškiniams). Ir per laikinas parodas naudojamos proga pristatyti Čiurlionį. Dabar esame sumanę ciklą parodų ir renginių, skirtų Vilniuje besidarbavusiems kūrėjams, XIX amžiaus šviesuliams, iš mūsų kolektyvinės sąmonės tarsi išsitrausiantiems. Šiuo metu čia surengta paroda „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė Napoleono Ordos XIX amžiaus piešiniuose“. N. Orda laikė save lietuviu, važinėjo po visą Europą kaip Lietuvos „ambasadorius“, kai čia siautė rūsčiausios carinės represijos; pats buvo dviejų sukilimų dalyvis, keliskart iš Lietuvos tremtas, vis į ją sugrįžtantis. Orda buvo kompozitorius, poetas, dailininkas. Jis nupiešė per tūkstantį paveikslų Lietuvos (tuometinėje sąmonėje dar apimančios ir dalį Baltarusijos, net Ukrainos) istorine, architektūrine tematika – jo dėka mums išliko bent atvaizdai jau išnykusių dvarų, kitų statinių.

Po dviejų mėnesių skirsime renginį Mykolui Kleopui Oginskiui – kitam Lietuvos patriotui, Kosciuškos sukilimo dalyviui, lietuviškų pulkų organizatoriui ir finansuotojui; jis taip pat iki mirties puoselėjo viltį, kad įmanoma atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Oginskis labiausiai žinomas kaip kompozitorius, bet tai tik dalis jo kūrybos ir veiklos. Ir baltarusiai, ir lenkai šiuos žmones mieliai laiko savais, jiems skiria daug dėmesio, o mes – kadangi jie galbūt kalbėjo nelietuviškai – nuo jų tarsi atsiribojame.

Bet dabar net neįmanoma pasakyti, kokios jie buvo kalbos – kalbėjo ir prancūziškai, mokėjo lotynų, žino, mokėjo lenkiškai ir rusiškai (ar baltarusiškai), nežinia – gal mokėjo ir lietuvių kalbą... Savo renginiuose ir stengsimės atskleisti šių asmenybių visapusiškumą – pristatydami jų muziką, poeziją, aptardami kultūrinį istorinį kontekstą.

Trečiasis šiuo ciklu pristatomas kūrėjas bus Adomas Mickevičius, taip pat labai svarbus Vilniui ne tik kaip poetas, bet ir kaip filomatų-filaretų judėjimo dalyvis, meilė šiam miestui deklaravęs jau ir gyvendamas Paryžiuje.

Šiais metais ciklą užbaigsime renginiu Stanislovui Moniuškai; tai didis lenkų kompozitorius, dvidešimt metų dirbęs ir kūręs Vilniuje (čia sukūręs didžiąją dalį savo kūrinių), ryškiai nuspalvinęs tuometinį kultūrinį Vilniaus gyvenimą.

Žinoma, pristatydami platesnį istorinį kultūrinį Vilniaus kontekstą, Čiurlionio nepamirštame. 2015-aisiais sukaks 140 metų nuo jo gimimo, tad kitais metais ir parodų salę skirsime įvairioms parodoms, vienu ar kitu aspektu supažindinančioms su mūsų didžiuoju menininku. Jau šį gruodį pradėsime jubiliejinių metų renginius – Romualdo Augūno nuotraukų paroda, kurioje įamžintas lietuvių alpinistų kopimas į Pamyro kalnus, vieną viršukalnę pavadinant Čiurlionio vardu – pažymime ir šio įvykio penkiasdešimtmetį. Nuo sausio kas mėnesį keisime ciklo „Čiurlionio takais“ parodas, Čiurlionį pristatysime ir savo vakaruose.

Ir vadovavimą šiems Namams pradėję vakaru, skirtu Čiurlioniui – atlikdama jo muziką, skaitydama laiškus, dalindama savomis refleksijomis... Ar jaučiatės asmeniškai įsipareigojęs Čiurlioniui?

Tarptautinio M. K. Čiurlionio konkurso laureato Jevgenijaus Starodubcevo vakaras M. K. Čiurlionio namuose. Iš kairės: direktorius Rokas Zubovas, vakarą vedusi muzikologė dr. Daiva Tamošaitytė ir pianistas J. Starodubcevas

R. Z. Čiurlioniui skirti renginiai – šių Namų tradicija nuo jų įkūrimo. Čia savo vakarus surengė dešimtys Čiurlionio kūrybos tyrinėtojų, populiarintojų, koncertavo ir Lietuvos, ir užsienio pianistai. Tą tradiciją tęsiame, štai bendradarbiaudami su tarptautiniu Čiurlionio festivaliu, neseniai pristatėme Čiurlionio konkurso laureatą pianistą Jevgenijų Starodubceva.

Asmeninį įsipareigojimą Čiurlioniui jaučiu. Man įstrigo vokiečių pianisto, deja, jau irgi mus palikusio, Ni-

kolauso Lahuseno žodžiai. 2005 m. čia vyko susitikimas su juo, svečias grojo Čiurlionį ir kitus kompozitorius, o pokalbį teko vesti man. Tuomet jis buvo pirmasis pianistas, užsibrėžęs išrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Aš Lahuseno paklausiau: kaip savo plačioje muzikinėje veikloje – jis koncertavo ir su orkestrais, atliko įvairius autorius – regi Čiurlionio kūrybą? Jis atsakė: kai aš pagroju Chopino ar Brahmsio koncertą su orkestru, esu tarp tūkstančių pianistų, darančių tą patį; Čiur-

Ilgametis M. K. Čiurlionio namų vadovas Stanislovas Urbonas su Čiurlionio draugijos pirmininku Vytautu Landsbergiu

lionis gal yra net svarbiausia iš visko, ką aš darau, nes niekas daugiau to nedaro.

Aš jaučiu panašiai: pasaulinė Čiurlionio kūrybos sklaida, kuria užsiimu jau beveik tris dešimtmečius, yra svarbiausias uždavinys mano gyvenimo kelionėj. Juk: jei ne aš – tai kas? Ir taip yra su visa lietuviška muzika: jei mes jos neparodysim, nesukursim jos interpretavimo tradicijos – niekas kitas to nepadarys.

S. Urbonas pastaraisiais metais puoselėjo Čiurlionio instituto, kaip MKČ namų padalinio, idėją; deja, jos jam nepavyko realizuoti. Ar Jūs imsitės šio uždavinio? Ir koks konkrečiai šio projekto turinys – ar institutas būtų skirtas moksliniam tiriamajam darbui?

R. Z. Turėjau garbės būti Stanislovo pakviestas į pasitarimus, kai ta idėja buvo brandinama, kuriama šio instituto įsteigimo paraiška Kultūros tarybai. Kai mes tuomet šėšiese susėsdavome prie stalo, tai būdavo išsakomos ir šešios, viena nuo kitos kiek besiskiriančios vizijos. Instituto tuomet nepavyko įsteigti, bet idėja gyva. Čiurlionio namai šiuo metu užsibrėžę rengti ir mokslines konferencijas, taip palaipsniui imantis, greta informacijos sklaidos, ir tiriamojo darbo. Jau įprastas šių Namų veiklos baras – leidyba (kitais metais turėtume išleisti leidinį, skirtą Čiurlionio namų dvidešimtmečiui).

Tikiuos, subursime čiurlionistikos tyrimams pasišventusių žmonių būrį – galbūt į Studijų centrą, kuris išaugs ir į Čiurlionio institutą. Man svarbiau atliekami darbai, ne didingos institucijos įsteigimas. Bet kadangi būtent Vilniuje Čiurlionis taip aktyviai dalyvavo tautos žadinime – štai kurta Tautos namų idėja, – tai ši vieta, manau, yra tinkamiausia tokiam Studijų centrui, kur būtų gvildenamos tarpdisciplininės temos, pavyzdžiui, Čiurlionio ir jo aplinkos sąveika.

Jūsų veiklos laukas labai platus – ar teko kai kurių pareigų, sumanymų atsisaikyti, ar gebate viską suderinti?

R. Z. Iki šiol turėjau pernelyg daug įsipareigojimų. Išstinganti nelėmtos lemtys mūsų gyvenimą vienaip ar kitaip pakreipia. Kadangi tapau Čiurlionio namų direktoriumi dėl netikėtos Stanislovo Urbono mirties, tai nesu dar visų savo reikalų iki galo sutvarkęs. Savo įsipareigojimus Vytauto Didžiojo universitete žymiai sumažinau, atsisakiau prorektorius pareigų, likau tik katedros vedėju.

Pedagoginį darbą tęsiu, įsipareigojimus studentams vykdau. Mano, kaip Čiurlionio muzikos interpretatoriaus, jo palikimo tyrinėtojo bei populiarintojo, veikla tiesiogiai išsipina į mano, kaip direktoriaus, pareigas. Esu kviečiamas ir toliau pristatyti Čiurlionio kūrybą Lietuvoje bei užsienyje, rengiu tokius seminarus ir mokyklose. Asmeniniai kūrybiniai sumanymai, koncertai šiuo metu pasitraukę į antrą planą, bet tikiuosi jų neapleisti, tai man brangu.

Dėkoju už pokalbį. Ar dar norėtumėt ką pridurti?

R.Z. Naudodamasis galimybe kreiptis į „Draugo“ skaitytojus, noriu perduoti savo padėką ir linkėjimus visiems bičiuliams Čikagoje, kurių dėmesį ir globą jutau, kone dešimtmetį praleidęs – mokydamasis ir dirbdamas – šiame JAV mieste. □

Lietuvos dailės istorijos puslapiai Pylimo galerijoje Vilniuje

Audronė V. Škiudaitė

Kadangi ėmiau domėtis išeivijos dailės grįžimu į Lietuvą, atkreipiau dėmesį į skelbimą viename internetinių dienraščių: „Nuo lapkričio 6 d. Pylimo galerijoje (Pylimo g. 30, Vilnius) eksponuojama lietuvių modernioji tapyba. Trijose galerijos erdvėse pristatomi tapybos darbai, sukurti Lietuvoje ir išeivijoje nuo XX amžiaus vidurio iki šių dienų. Čia galima susipažinti su žymiausių mūsų dailininkų – nuo Adomo Varno, Kazio Šimonio, Adomo Galdiko, Viktoro Vizgirdos, Viktoro Petravičiaus, Vytauto Kasiulio iki Augustino Savicko, Aloyzo Stasiulevičiaus, Leonardo Tuleikio, Rimo Bičiūno, Gražinos Vitartaitės, Mindaugo Skudučio ir daugelio kitų autorių, jau įrašytų į Lietuvos dailės istoriją, kūrybos pavyzdžiais. Tapybos paroda „Tėvynėje ir svetur“ – įspūdinga, plačios apimties Lietuvos dailės panorama – Pylimo galerijoje veiks iki 2015 m. vasario 28 dienos”.

Įdomu, kas yra ta Pylimo galerija, kuri domisi išeivijos dailininkų kūryba? Bandau raustis internete. Štai puslapis, o jame – gausi virtuali tapybos kūrinių ekspozicija. Įdomu, kad joje gausiau būtent išeivijos dailininkų darbų. Susirandu ir pačią galeriją, esančią Vilniaus senamiestyje, praveriu duris... Netikėtumas: sutinka Rimantas Smetona, pastarųjų porą dešimtmečių Lietuvai pažįstamas kaip politikas (šeimininkas sako – buvęs politikas), buvęs Tautininkų sąjungos pirmininkas, Seimo narys ir Lietuvos prezidento Antano Smetonos giminės palikuonis. Pasirodo, jis yra šios galerijos savininkas, direktorius ir vienintelis tarnautojas, mielai sutinkantis judrioje sostinės vietoje (Pylimo gatvė iš daugelio miesto rajonų transportas vyksta į geležinkelio, autobusų stoties rajoną ir toliau) esančios galerijos lankytojus. Žinoma, smalsu, kaip ir kodėl įvyko toks ryškus gyvenimo pasikeitimas, ir dar – kodėl galerininkas labiau domisi išeivijos daile?

„Reiktų pradėti iš toliau, – sako R. Smetona ir pradeda monologą, kuris nenustebina, nes kaip geras oratorius ir argumentuotojas jis gerai žinomas iš Seimo tribūnų. – Lietuviška dailė, tapyba mane domino seniai, kaip ir apskritai menas. Mano ir profesija nėra politika – aš dar anais laikais Leningrade (dabar Sankt Peterburge) esu studijavęs televizijos ir kino režisūrą. O klausiate – kodėl išeivijos dailė? Kalbant apie kultūrą, meną, pas mus kartais prasiūša priešpatastymas – mes ir jie, t. y. Lietuvos dailė ir išeivijos dailė, tarsi būtų dvi skirtingos lietuvių dailės. Aš manau kitaip, – nors ir įvairių stilių, pakraipų, srovių, tačiau yra viena, ta pati lietuviška tapybos mokykla. Ji, susiformavusi dar XX a. pradžioje, suklestėjo 3–4 dešimtmečiais, kai Europoje, ypač Paryžiuje baigę mokslus grįžo jauni dailininkai, kai susibūrė „arsininkai“ – Antanas Gudaitis, Viktoras Vizgirda, Juozas Mikėnas ir kt. Tai buvo tam tikras sproginimas, Lietuvos dailės atgręžimas į europietišką moderniąją tapybą. Ir staiga – karas, 1944-iejai, kai galingiausios dailininkų pajėgos pasitraukė į Vakarų ir išsisklaidė po visą svieta.

Dar buvo trumpas susitelkimas Freiburge, bet

Pylimo galerija iš vidaus

vis dėlto mūsų dailės istorijoje atsirado šokia tokia duobė, pertrauka apytikriai iki 1950-ųjų metų. Ten, Vakaruose, atsidūrusiems iš pradžių nebuvo geras laikas paveikslams tapyti, teko fabrikuose užsidirbti juodą duoną. Bet mūsų dailininkai labai greitai atsistojo ant kojų. Daugelis iš jų nesigriebė šviežių vėjų, – visa tai atėjo vėliau, – o tęsė tai, ką mokėjo, ką buvo įsisavinę geriausiai, – lietuviškos, koloristinės, ekspresionistinės tapybos tradicija. Taigi po trumpo apmirimo laikotarpio lietuviška tapyba ten vėl suklestėjo. Kai pradėjau galerininko veiklą prieš penketą metų, norėjosi parodyti būtent šią liniją – mūsų tapybos tradicijos tęstinumą, gyvybingumą. Tai liudija ir galerijoje eksponuojami Adomo Galdiko, Viktoro Vizgirdos, Viktoro Petravičiaus, Miko Šileikio, Broniaus Murino, kitų autorių darbai.

Na, o čia, Lietuvoje, ta duobė buvo gilesnė, pertrauka ilgesnė. Čia buvo stalinizmas, dailėje – bukas, primityvus socrealizmas. Netgi stipriausieji mūsų dailininkai, pvz., Antanas Gudaitis, negalėjo daryti to, ką geriausiai mokėjo.

Tačiau reikia pripažinti, kad nuo 1960-ųjų pabaigos tapyba atgyja ir Lietuvoje. Tie tapytojai, kurie buvo čia likę arba tie, kuriuos mokė tas pats A. Gudai-

čia prasidėjo lietuviškos dailės atgimimas. Tuo tarpu ten, ypač Amerikoje, mūsų tradicija pradėjo po truputį silpnėti, nes lėmė ir dailininkų, išvykusių iš Lietuvos, amžius, ir svetimos įtakos veikė. Nors ne visi vienodai toms įtakoms pasidavė, bet vis dėlto juos veikė. Štai A. Galdikas perėjo į abstraktus, keitėsi ir V. Vizgirdos braižas – lietuvių dailė šiek tiek „amerikonėjo“. Galima sakyti, kad lietuviška tapybos tradicija nenutrūko, istorijos virsmas jos nesugriovė. Tęsėsi mokykla, kuri prasidėjo nuo pirmųjų parodų su Mikalojumi K. Čiurlioniu, Adomu Varnu ir kt., su įvairiomis perturbacijomis, trumpais nuoslūgiais, bet buvo gyva.

Galerijos savininkas Rimantas Smetona

tis ir kiti senosios kartos dailininkai, palaisvėjęs varžtams vėl ėmė auginti stiprią tapybos srovę. Visoje Sovietų Sąjungoje buvo žinoma lietuviškos tapybos mokykla. Vilniaus tapybos trienalės buvo šventės, nes jau turėjome ką parodyti. Dar ir dabar, atvykę iš Maskvos ar Sankt Peterburgo, prisimena Augustino Savicko, Leonardo Surgailio, Jono Čeponio, Leonardo Tuleikio, Aloyzo Stasiulevičiaus ir kitų, kurių paveikslai pas mane rodomi, pavardes.

Taigi po tam tikros pertraukos, sąstingio ir

Taigi norint rodyti lietuviškos tapybos raidą, be išeivijos dailininkų nebūtų galima apsieiti. Į galeriją ateina moksleiviai iš gretimų mokyklų, čia mokytojai kartais veda dailės pamoką, todėl siekiu, kad lankytojai išeivijos dailės vaizdą, o tuo pačiu – ir bendrą lietuvių tapybos paveikslą – matytų kuo pilnesnį. O darbai čionai keliavo visokiais keliais – kai kas išgyta aukcionuose užsienyje, kai kas tiesiogiai iš savininkų, kai kas per tarpininkus, bet, turiu pasakyti, kad tie ištekliai jau senka. Ir tai natūralu.

Ar išeivijoje dabar kuriančiais lietuviais dailininkais taip pat domitės?

Ne, mane labiau domina tik tam tikro, jau mūsų aptarto laikotarpio išeivijos tapyba. Nenorėdamas ižeisti dabar išvykusių iš Lietuvos ir Vakaruose kuriančių dailininkų, tik pasakysiu – taip kuria daugybė ir Lietuvoje, ir Europoje, ir Amerikoje gyvenančių. Vyrauja kažkoks bendras, negyvas „eurostandartas“, kuris man neįdomus ir, manau, kad jis neilgaamžis. Todėl apie šiandieną kalbėti sunkiau – kaip po karo buvo priverstinai nukrypta į vieną,

Nukelta į 5 psl.

Pylimo galerija iš lauko pusės

Atkelta iš 4 psl.

taip dabar – į kitą, postmoderniąją pusę, tik jau pačių pasirinkimu. Užaugo karta, kurios kūryboje tikros tapybos nedaug. Nors, žinoma, dalis mūsų dailininkų lieka ištikimi lietuviškos tapybos tradicijai, ypač džiugu, kad ir dalis jaunųjų jos nevengia, ir aš juos mielai pristatau savo galerijoje.

Aciau mūsų seniesiems dailininkams užsieniuose, kad jie neleido nutrukti mūsų tapybos tradicijai, kad tęsė ją išeivijoje, kai tik turėjo tam galimybių ir kol jiems užteko jėgų. Aciau ir jų gerbėjams, rėmėjams, kuriems buvo garbės reikalas įsigyti savo lietuvių, dailininko darbą. Buvo supratimas – reikia pirkti paveikslus, kad dailininkai galėtų išgyventi ir kurti. Taigi A. Varnas tapyba užsiėmė iki savo beveik 100-ųjų metų. Visiems buvo svarbu turėti A. Varno, A. Galdiko, V. Vizgirdos darbų. Gaila, kad mūsų šiandieniniai turtingieji žmonės, verslininkai to nesupranta, daugelis nori įsigyti kuo prabangesnį daiktą, bet ne paveikslą, nesistengia savo vaikų ar anūkų pratinti prie meniškų aplinkos. Gal kita karta bus šviesesnė.

Kodėl tapote galerininku?

Dailę mėgau visą laiką, mielai lankydavau muziejus, parodas. Šiek tiek kolekcionavau ir anksčiau, bet didelių galimybių nebuvo – vieną kitą paveikslą, prie jų dar vieną kitą... Tai užkrečiama liga, ją išgydo tik neturėjimas galimybių. Pusiaus juokais pasakysiu, kad vieni išgyja, kai naujų darbų nebeturi kur kabinti, kiti – kai neturi už ką įsigyti. Tai aš dabar prie pastarųjų... Taip jau susiklostė, kad dukra savo versliukui ieškojo patalpų, kilo mintis ir patalpas, ir jos veiklą išplėsti į dailės galeriją. Aš tuo metu buvau Seime, negalėjau užsiimti, tai ji čia šeimininkavo. Po to taip susiklostė, kad dukra išvyko, o aš baigiau politiko karjerą. Dabar esu jau pensininkas ir likau vienvaldis šioje galerijoje. Man čia gerai.

Ar rodote viską, ką turite, ar dar turite ir fondus?

Viską rodome galerijos internetiniame tinklalapyje, o čia – kiek telpa trijose salėse. Šioks toks judėjimas yra, vienas kitas darbas iškeliauja, vienas kitas naujas atsiranda, bet jau rečiau. Kitokį „komplektą“ turint tas judėjimas gal būtų greitesnis, bet aš nenoriu išduoti savo principų arba daryti to, kas man nepatinka. Čia yra tokia tapyba, kuri man patinka. Tai šioji tokia misija – man norisi, kad tikra tapyba būtų matoma, norisi rodyti, netgi primygtinai rodyti, kad gera lietuviška tapyba turi tąsą, kad ji gyva, kad tokia bus ir ateityje. Trumpalaikės mados ateina ir praeina, o tikros vertybės išlieka.

Atsisveikindamas ir perbėgdamas akimis per ekspoziciją galerininkas Rimantas Smetona sako: „Tai Lietuvos dailės istorijos puslapiai, kuriuos šiek tiek pavartyti galima ir šioje nedidelėje erdvėje“. Galerininkas R. Smetona norėtų kreiptis į išeivijoje gyvenančius lietuvius, kurie turi lietuviškos tapybos, kad jie nepaliktu jos užmarščiui, nes jaunoji karta dažniausiai ja nebesidomi, o ieškotų kelių parvežti į Lietuvą. „Jų vieta čia, Lietuvos galerijose, – sako jis. – Reikia, kad ji sugrįžtų“.

Pylimo galerijos adresas:

Pylimo g. 30, 01135 Vilnius;
www.pylimogalerija.lt;
email: galerijapylimo@gmail.com

„Mano pasaulėjautos kelionė“

Tomas P. Girnius

„Mano pasaulėjautos kelionė“ – tai Marijos Remienės redaguotas a. a. kun. Kęstučio Trimako išlikusių, anksčiau viešai neskelbtų raštų rinkinys. Kodėl knygos pavadinime vartojamas retas, bet dėl to ne mažiau gražus žodis „pasaulėjauta“, geriausiai gali paaiškinti pats autorius: „Kodėl kalbėsiu apie pasaulėjautos, o ne apie pasaulėžiūros kelionę? Todėl, kad man svarbu ne pasidairyti po pasaulį, bet pasijausti pasaulyje... pajusti, kas jame brangu, dėl ko verta gyventi.“

Skirtingai nuo vieną temą nagrinėjančios knygos ar kelių užbaigtų, atsargiai suformuluotų akademinų straipsnių antologijos čia galima rasti pabirų, kartais nebaigtų autoriaus minčių. Nesukubėkime jų atmesti, nors tos mintys gal nebaigtos ar nešlifuotos. Išbulintuose ir apdailintuose raštuose, kuriuose sudėti visi taškai, galime skaityti tai, ką autorius galėjo pasakyti. Jo nebaigtuose ir neapšlifuotose raštuose galime rasti tai, ką autorius labai troško pasakyti.

Nei minčių, nei žodžių kun. Kęstutis kišenėje neieškodavo. Išskirsiu vieną mintį, kurią ypač išdėmėjo mano akys, kadangi daug metų kažką panašaus įtariau, bet nepajėgiau konkrečiai apčiuopti, tiksliai suformuluoti. Turiu omeny tai, ką kun. Kęstutis vadina „akstinais“. Jis rašo: „kai kurie išpūdžiai tampa akstinais, sukeliančiais polinkius ir motyvuojantys elgesį.“ Kas įdomu apie gyvenimo akstinus – pirma, kad jų būna nelabai daug (žvelgdamas į savo gyvenimą, kun. Kęstutis mini tik tris), o antra, kad nors vieni jų bet kam atrodytų esą labai reikšmingi, kiti pašaliniui nepaliktų didesnio išpūdžio, jų tiesiog išvis nesureikšmintų.

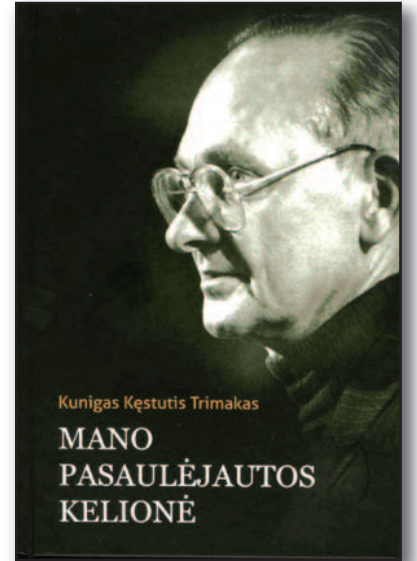
Pirmasis akstinas, kurį kun. Kęstutis mini, yra „mamunės šypsena“, kurią mama jam, dar esant kūdikiui, skyrė. Antras akstinas užfiksuotas ankstyviausioje žinomoje kun. Kęstučio nuotraukoje, kai jisai, būdamas dar tik maždaug dvejų metų, neatitraukdamas akių, stebėjo smilgą. Sugebėjimas visiškai susikaupusiam stebėti aplinką tapo kun. Kęstučiui būdinga savybe, lydėjusia jį visą gyvenimą. O trečias jo gyvenimą paveikęs akstinas – kad tėvas žiauriai elgdavosi su motina, dažnai ją mušdavo. Skyrybos buvo neišvengiamos.

Labai įdomu, kaip suaugęs dvasiškis į juos abu – motiną („mamunę“) ir tėvą – žvelgė. Akivaizdu, kad ypatingas glaudus ryšys tarp mamos ir sūnaus atsirado anksti ir išliko visą gyvenimą. Norint suprasti, kaip kun. Kęstutis žiūrėjo į tėvą, įdomu pažvelgti į knygoje perspausdintus maždaug penkerius metus (1949–1954) kun. Kęstučio rašyto dienoraščio puslapius. Daugelio dienų užrašai prasidėdavo tos dienos maldų intencijomis. Ypač dažnai – ir daug dažniau negu už „mamunę“ – tos intencijos būdavo „už Tėvelį“ arba „už Dionyzą ir Tėvelį“ (Dionyzas – Kęstučio brolis). Dažniausiai tos intencijos buvo įrašytos be tolesnių komentarų. Tačiau 1950 metų liepos 8 dieną dienoraštyje įrašyta trumpa pastaba: „Šiandien sužinojome, kad tėtė pasiryžęs vesti antrą kartą.“ Jau kitos – 9 dienos – intencija: „kad tėvelis nevestų antrą kartą“.

Nėra čia pykčio, pasmerkimo ar kartėlio – tik dalykiškai pristatytas faktas ir be tolesnių paaiškinimų (Dievui jie nereikalingi) maldos intencija. Kaip ir daug sunkumų patyrusi „mamunė“, kun. Kęstutis buvo romus. Viename knygos skyriuje jis savaip papildė kiekvieną iš Kristaus Palaiminimų. Pateikiu vieną iš jų, kurį, manau, rašė galvodamas apie mamą: „Palaiminti romieji: jie paveldės žemę. Palaiminti jūs, kurie, nežiūrind įkaitusio pykčio ir ant jūsų kraunamų našų, liekate švelnūs ir kantrūs, nes remiatės Dievu. Palaiminti, nes Dievas – jūsų uola. Jo švelnumu trupinat žalčio galvą. Bepigu jums paveldėti žemę – Dievo tapusią žemę, kai dangumi remiatės.“ Ypač taikliai Kęstutis apibūdina visų Palaiminimų esmę: „Skaičiau

autorių, kuris teigė, kad Palaiminimai reiškia laimingųjų apibūdinimą. Taip, tai tiesa. Bet ne čia palaiminimo esmė. Palaiminimo esmė yra tai, kad *Dievas juos laimina*. Dėl to jie laimingi.“

„Mano pasaulėjautos kelionė“ – paskutinė kun. Kęstučio Trimako knyga. Gal dar sulauksime kitų raštų apie kun. Kęstutį, bet vargu ar sulauksime knygos, kurios turinys iš esmės būtų jo sudarytas. Galima sakyti, kad tai kun. Kęstučio gyvenimo raštų trupiniai. O kaip su trupiniais elgiamasi, labai priklauso nuo šeiminių. Vienos, daug dėmesio į trupinius nekreipdamos, nerūpestingai nušluoja juos nuo stalo. O kitos, kaip šios knygos sudarytoja gerb. Marija Remienė, paseka kunigo prie altoriaus pavyzdžiu. Atkreipkime dėmesį į tai, kaip

Kun. Kęstutis Trimakas

MANO
PASAULĖJAUTOS
KELIONĖ

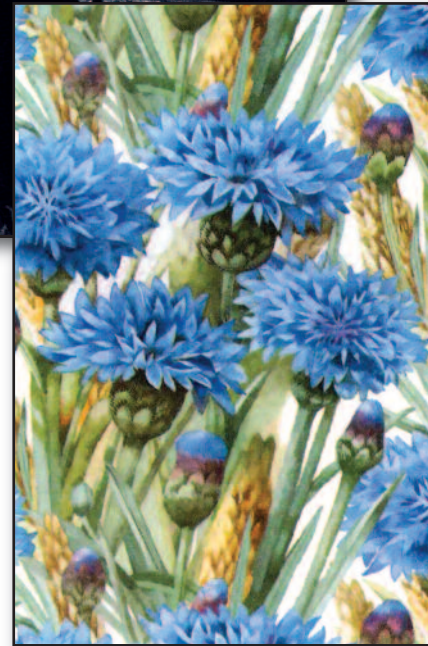
po aukojimo, po Komunijos dalinimo, kunigas atsargiai visus eucharistijos trupinėlius nuo lėkštutės nušluoja į taurę vyno, perkeisto į Kristaus kraują. Tam kunigui ir mažiausia dulkelė svarbi. Panašiai kaip tas kunigas, M. Remienė surinko kun. Kęstučio gyvenimo trupinius. Daugiau negu keturių šimtų aukščiausios kokybės popieriaus puslapių tomas išleistas kietais viršeliais. Jame ne viena dešimtis spalvotų paties Kęstučio nuotraukų, kur jis užfiksuotas įvairiomis gyvenimo akimirkomis, taip pat daug jo paties tapytų paveikslų nuotraukų. Šalia paties Kęstučio raštų, kuriuos puikiai sumaketavo ir, kai reikėjo, sujungė tarpinėmis esė, sudarytoja surinko ir perspausdino daugiau kaip dvidešimt prisiminimų apie kun. Kęstutį. Visą sudėjus – puikus vaizdas, įdomus turinys.

Užbaigsiu dar dvejais kun. Kęstučio mąstymo trupinėliais. Tokiais trupinėliais galima pamaitinti visus. Pirmasis atveria akis tiems iš mūsų, kurie norėtume sau leisti tik truputį nuodėmingumo, gal tik tiek, kad gyvenimas spalvingesnis būtų: „Liuciferis – anksčiau šviesos nešėjas, dabar tamsumos. Jo veide spindėjo meilė, grožis, šviesa, o dabar neapykanta viskam, kerštas, tamsa, bjaurumas. Ir tai padarė viena išdidumo nuodėmė.“ O antrajame Kęstutis, būdamas dar tik dvidešimt trejų metų studentas, atrodo, pajuto, kaip po daugelio metų baigsis jo „pasaulėjautos kelionė“: „Gerbiamašis rekolekcijų vedėjas per punktus minėjo, kad mūsų gyvenime pasitaikys dar daug sunkumų ir skausmų. Tu turbūt taip norėjai, Jėzau, kad manyje įstrigtų viena jo pasakyta mintis, kad daugelis tampa šventaisiais per paskutinę, kartais trumpą, bet labai skausmingą ligą.“

Kun. Kęstučio A. Trimako knygos „Mano pasaulėjautos kelionė“ sutiktuvės įvyks lapkričio 30 dieną Čikagoje, Švč. Mergelės Marijos Gimimo parapijoje Marquette Parke po 11 val. šv. Mišių. Pristatymą globoja klebonas Jaunius Kelpšas ir LB Marquette Parko pirmininkė Aušrelė Sakalaitė □

Kun. Kęstutis Trimakas – „Laiškų lietuviams“ žurnalo redaktorius Jėzuitų vienuolyno kieme Čikagoje

Emanuelis Katilius – per prievartą įgyta gyvenimiška patirtis (2)

Rasa Bačiulienė

Pabaiga. Pradžia 2014 m. lapkričio 15 d. „Kultūroje“

Matau, kaip vyresniųjų klasių moksleiviai vaikštinėja susikibę poromis; kaip mergaitės būtinai viena kitai kažką pašnibždom pasakoja ir salėje sklinda sidabrinis juokas... Matau, kaip dar neuniformuoti pradžios mokyklos mokiniai, kurie mokosi šituose pačiuose rūmuose, bėgioja tarp „didžiųjų“ linksmai gaudydami vienas kitą.

Štai, atsiveria klasės durys ir matau eiles gelsvai poliruotų staliukų ir tokių pat kėdučių, kurių priekyje išdidžiai riogso mokytojo katedra. Ji, žinoma, beveik niekuomet nebūva tuščia: per pertraukas mokytojus pavaduoja gimnazistai, kurie ant jos užsilipę mėgina pavaizduoti kokį nors fantastišką klouną...

Prieš akis iškyla minia veidų; vieni juokias, kiti rimti, treči visai be išraiškos. Bet aš nė nemėginasiu jų aprašyti – tai būtų tik bergždžias laiko gaišimas, o rezultatai, manau, būtų labai abejotini.

Aš sėdžiu prieš pat mokytojo katedrą ir, nors esu pats mažiausias klasėj, mano kaimynas – pats ilgiausias dyselys iš visų mūsų...

Bet ar verta rašyti visa tai? Kam tos antraeilės smulkmenos? Juk jos man jau įkyrėjo iki gyvo kaulo, ir gimnazija atrodo panaši į kalėjimą... Tačiau reikia kiba užregistruoti ir tą porą smulkmenų, kurios šiandien įvyko.

Aš išmeigiu akis į sieną ir stengiuosi prisiminti... Ir prieš mano akis pasirodo, tartum iš sienos išlindęs, apskritas, besišypsas mūsų akiniuotojo paišybos mokytojo veidas. Jis pareiškė šiandien, kad geriausius piešinius paims į parodėlę, bet man mano tautiška juosta visiškai nesisekė. Baisiai nemėgstu ornamentų ir viso to, kas bent kiek primena braižybą, nors paišyba man sekasi neblogai.

Mūsų prancūzų mokytoja – labai įdomi panelė. Ji tokia mažutė ir smulkutė, kad net aš už ją didėnis. Ji labai gera mokytoja – kelis metus gyveno Prancūzijoje, turi net vieną berniuką – lakūną, kuris turi savo lėktuvą. Ir ji net skraidžiusi kartu su juo!

Gintyla šiandien į gimnaziją atsinešė patefoną, o „prancūzė“ tokių keistų kartoninių mažyčių plokštelių, įdainuotų prancūziškai. Dėl to ir neklausinėjo nieko, tik visą pamoką grojo. Ir labai gerai, nes aš nieko nemokėjau... Kad dažniau taip būtų!

Man labai patinka mūsų matematikos mokytojas Ig. Malinauskas. Jis truputį storokas, apiplikęs, ir, kas svarbiausia, su nedidele smaila barzdele, kurios dėka atrodo daug baisnesnis, nekaip iš tikrųjų yra. Tiesa, jis gana griežtas ir visi mokiniai jo bijo, tik aš nelabai... Jis, atrodo, apie mane neblogo nuomonės, kaip ir aš apie jį. Be to, jis pažįsta tėtę.

Lietuvių kalbos mokytoją sužavėjo gražus oras ir jis šiandien per gramatiką nuvedė mūsų klasę į Vytauto parką, kuris yra visai už gimnazijos. Ten susėdom ant šviežios žolės ir jis mums mėgino įkalti į galvą gramatikos taisykles. Kur tau!.. Gramatikos aš žvėriškai neapkenčiu, be to, turiu pripažinti, kad saulė pernelyg skaisčiai švietė, visokie vabalai per garsiai brumzdė, o žvirbliai visiškai nenorėjo nieko žinoti apie taisykles ir čirškė be jokios gėdos tiesiog viršum mūsų galvų; ir tie medžiai, ir tos gėlės, ta žemė – visi jie susitarė neduoti mums įsidėti į galvą jokių, nors ir pačių lengviausių, taisyklių...

Tai buvo tikrai puiki pamoka!

O dabar sėdžiu prie mūsų su Algiu rašomojo stalo ir žiūriu į Bronę, kuri, užgulusi naują sąsiuvinį, mėgina pradėti rašyti dienoraštį. Mes abu šiandien susitarėm pradėti rašyti. Ir po kelių ar keliolikos metų bus įdomu pavartyti tuos sąsiuvinčius. Kas žino, ką žada mums likimas?..

Ir, žiūrint į tą mergaitę kitoje stalo pusėje, kuri atsidedėjusi džiržgina plunksna, mano galvoj šuo-

liais lekia mintys, ir aš mėginu išpėti, kas laukia jos, jos, kuri prieš kelis metus – prieš porą, ne daugiau – buvo paprasta kaimietė, traukinio net nemačiusi, ir kuri dabar nori pasidaryti iš karto penktos klasės gimnaziste.

Atsimenu, kaip ji pernai atvažiavo iš Suvalkijos – tokia stora, raudonskruostė... Ir kaip mums su Algiu tėtė liepė ją vedžiot ir aprodyt įdomesnes Kau-no vietas... Ir kaip mes per pusvalandį aptampėm ją po visą miestą – stengėmės atlikt tą pareigą kaip galima greičiau, – ir kaip ji akis išpūtus viskuo stebėjosi... Paskui ji baigė kulinarijos kursus ir tapo neblogo šeimininkė. O dabar ji pas privačią mokytoją ruošiasi stot į suaugusiųjų gimnazijos V klasę. Neblogai! Per keturis mėnesius – keturios klasės!

Pas ją vaikšto mokytoja: maža, su akiniais, panaši į pelėdą... Ir Bronė suprakaitavus, apsikrovus nuo galvos iki kojų vadovėliais, per dienu dienas

kala vokiškus žodžius ir veiksmažodžių galūnes. Man atrodo, žiūrint į ją, kuomet ji mokosi, kad pasauly nieko nėra, nieko nebuvo ir nieko nebus – vien tik vokiškų veiksmažodžių asmenuotės... Ji žiūri pro langą ir vietoj riedančių automobilių mato asmenuotes, ji žvilgteli į sieną ir ant jos skaito: „lobe, lobte, gelobt...“, ji atsisuka į mane ir aš tuoj pat pavirstu į kokį nors veiksmažodį...

Tėtė irgi padeda jai – juk jis labai gerai moka vokiškai. Ir ne tik vokiškai, bet, kas blogiausia, ir prancūziškai. Kartais net jam užėina noras mane šio to paklausinėti iš prancūzų gramatikos. Tegul ją bala, tą gramatiką! Atsimenu, kaip rašėm pirmą savarankišką prancūzų rašinėlį. Gavau tuomet lygiai 2... Na, bet užtat dabar aš – gana geras mokinys ir prancūzų nebebijau, nors namie ir niekuomet nesimo-

mokiau.

Aš turbūt labai didelis tinginys: niekuomet, tiksliau, beveik niekuomet, neruošiu pamokų. Kartais tėtė man liepia sėdėti ir mokyti, tuomet aš ant stalo pasidedu atverstą vadovėlį, o stalo stalčių – romaną, ir skaitau jį... Kai tik horizonte pasirodo „pavojus“ – stalčius tuoj būva uždaromas, o aš „atsidėjęs“ kalu kokią nors triskart prakeiktą botaniką...

Algebra ir geometrija man didelių sunkumų nesudaro, bet uždavinius namie sprendžiu tik išimtiniais atsitikimais. Paprastai gi aš juos nusirašau iš draugų prieš pamokas, arba ir tiesiog per pamokas... Tačiau tai man nekluduoja gauti gerus pažymius ir nesibijoti rašto darbų.

Rašto darbai... Nežinau, kodėl visi gimnazistai taip bijo rašto darbų. O aš – atvirkščiai – aš jų stachiai laukiu; raštu mano mintys beveik visuomet sklaidesnės. Ir aš parašęs niekuomet nebijau, kad gausiu dvejetą. Aš tik bijau, kad gausiu mažiau kaip penketą...

Jau vakaras ir pro kambario langą ant grindų krinta rausvi spindulių pluoštai.

Virtuvėj teta Uršulė užkūrė pragariškai trenkiantį primusą ir verda arbatą vakarienei.

Palengva tiksni laikrodžiai... Laikas nesustabdomas, praeitis negražinama. Susimąstęs užverčiu dienoraštį.

(...)

* * *

Tas auksinis laisvės durų raktas – Nunešė jį vėtros taip toli...

Traiškanotos ir apšalę išstremtųjų naktys, Ar sulaukti ryto begali?

Tie bekraščiai plotai akinančio sniego...

Glamonėja vėjas – lig širdies, –

Jis ledinėm rankom siūlo ledo miegą,

Suledėję medžiai, suledėję žmonės – nebeišsitiest...

Medžiai miršta tyliai, medžiai neprabyla,

Jie po kirviais griūva taip ir nepalūžę... Kai mana širdis jau smigs į speigo tylą, Lietuva, tai tau – jos paskutinis dūžis.

(...)

Vilnius, 1948 m.
balandžio 4 d., sekmadienis

Ši semestrą padariau smarkią pažangą. Mano lino ražiniai visai nebepanašūs į pirmo semestro darbus ir, apskritai paėmus, iš visų skiriasi. Kiek sunkiau man einasi piešimas, bet ir čia aš pirmose vietose. Tikiuosi, kad ilgainiui būsiu geras piešėjas, reikia tik padirbėti. Blogai, kad šiemet mums papuolė nekoks dėstytojas, toks Motiejūnas. Ateina, pastovi, pažiūri:

– Gan... gan... nieko! Čia, žinote, dar reikėtų paieškoti, ot žiūrėkit, kokia ten graži forma, pažiūrėkit gerai ir pamėginkit paieškoti...

Ir visuomet tas pat... Jokių konkrečių nurodymų, jokių patarimų. Tik tiek, kiek pats susipranti...

Jau nedaug laiko beliko ligi egzaminų – tik apie mėnesį. Kaip greit pralėkė šie mokslo metai, kaip greit! O praeitis man jau seniai atrodo kaip klaidus sapnas, tik sapnas ir daugiau nieko... Nesinori tikėt, kad tai buvo, nesinori galvoti, kad taip dar gali būt, tai kažkoks siaubas, košmaras, klaidėjimas... Ne, ne, ne! Aš grįžau į gyvenimą, grįžau iš baisaus tamsos ir kančių pasaulio, apie kurį nieks neturi nė mažiausio supratimo. Reikia pačiam išgyventi tai, reikia pajusti, kaip kartu su lėtai naikinamu kūnu žūva tavo siela, tavo charakteris, tavo jausmai, tavo „aš“!.. Man tai buvo tūkstantį kartų sunkiau atlaikyti, nes mano prigimtis, mano siela sutverta ne vergaut, o kurt, gyvent, svajoti ir kovoti. Ir kaip tik dėl to aš išėjau iš to pragaro užgrūdintas kūnu ir dvasia.

Ir vis dėlto nežinau, ar aš jausmų, ar proto žmogus. Rodos, viskas sakyti sako, kad proto, bet mano širdy dar tiek daug švelnumo, užuojautos ir meilės, tiek daug svajonių ir fantazijos, kad, nors ir kaip aš visa tai slepiu ir laikau giliausiam širdies kampely, kartais jausmai prasiveržia į viršų ir aš ilgiuosi, trokštu, laikiu nuoširdžios, tikrai žmogiškos širdies, kuri galėtų suprasti ir atjausti mane... Kaip kartais pasigendi žmogus švelnaus žodžio, rankos paspaudimo; kaip norisi pažvelgti į mylinčias akis, prisiglaust prie virpančios krūtinės...

(...)

Vilnius rudens vakarą

Žilos bažnyčios nubyrėjęs tinkas;
Tyli senutė tarpdury,
Vežikas seną kuiną kinko;
Kreivų gatvelių margas tinklas
Ir – Neris.

Ritmingai kolonados kyla,
Žibintai spingsi tarp rūkų.
Granito sienos rūščiai tyli:
Po jom didvyrių kaulai dyla
Senų laikų.

Gilioj rimty paskendę kryžiai
Ir Gedimino kalnas nebylys.
Bet kai Nerim praplauks vėl išas,
Svaigus pavasaris sugrįžęs
Kvatos pily.

Ar verdančiom pavasario alėjom,
Kai žiedas skleidžias neramus,
Ar rudenį klajojant vėjams,
Lietingam vakarui užėjus –
Tu amžiams mūs!

Tu amžiams mūs bažnyčių bokštuos,
Apjuostas sidabru Neris,
Svajotas, lauktas ir ištrokštas,
Kad nieks daugiau nebeparblokštų
Laisvos širdies!

(...)

1946

1948

Nukelta į 8 psl.

Istorinis padėkos laiškas JAV Prezidentui

Lidija Veličkaitė

Po monsijoro Alfonso Svarinsko netekties (2014 07 17) verta prisiminti vieną istorinį įvykį, gal tik šmėkštelėjusį Lietuvos padangėje. 1988 m. Lietuva jau buvo atgimimo aušros pakylėta, kai po 22 kalinimo metų liepos 12 d., išlaisvintas iš sovietinio gulago vergijos, sugrįžo Tėvynėn kunigas Alfonsas Svarinskas. Jam nebuvo lemta gėrėtis laisvės ištroškusių žmonių nuotaikomis ir plazdančiomis trispalvėmis. Tų pačių metų rugpjūčio 23 d. jis buvo ištremtas į Vokietijos Federacinę Respubliką be teisės kada nors grįžti į Lietuvą. Tačiau laisvasis pasaulis jam tapo atviras. Kunigas 12 kartų aplankė popiežių Joną Paulių II ir tikėtina, kad tai nebuvo tik paprasti susitikimai. Atsivėrė durys pabendrauti ir su išeivija. Kun. A. Svarinskas apsilankė daugelyje lietuvių telkinių Vokietijoje, Amerikoje ir kitur.

1989 m. JAV Lietuvių Bendruomenės (LB) valdybos atstovas paskambino LB Vakarų apygardos pirmininkei Angelei Nelsienei pranešdamas, kad Los Angeles lankysis kun. Alfonsas Svarinskas ir paprašė jos surengti susitikimą su lietuvių bendruomene ir kaip nors suorganizuoti, kad Sovietinės imperijos politinis kalnys, kovojantis už tikinčiųjų teises ir laisves, patektų pas Prezidentą Ronaldą Reaganą. Tai neatrodė taip lengva, nes Lietuva dar buvo Sovietų okupacijos gniaužtuose. Į Prezidentą jau buvo ne kartą kreiptasi Lietuvos išlaisvinimo klausimais. Angelei Nelsienei pavyko organizuoti susitikimą. Kun. A. Svarinską ji su vyru Romu Nelsu parsivežė į savo namus Fulertone Kalifornijoje. Tikėdamasis susitikimo su Prezidentu R. Reaganu, kunigas buvo parašęs padėkos laišką už išlaisvinimą iš Sovietų kalėjimo.

Pagal *Amnesty International* prašymą ir JAV Lietuvių Bendruomenės pastangomis Prezidento R. Reagano buvo prašoma 1988 m. per apsilankymą Maskvoje pareikalauti tuometinio Sovietų Sąjungos prezidento Michailo Gorbačiovo paleisti įkalinimą kunigą Alfonsą Svarinską. Jis Prezidento R. Reagano prašymą patenkino ir kunigas tais pačiais 1988 m. buvo paleistas iš kalėjimo. Ypatinę reikšmę ir poveikį šiam išlaisvinimui turėjo *Amnesty International* įtaka. *Amnesty International* ir JAV Lietuvių Bendruomenė jau ne kartą buvo kreipusis į JAV Prezidentą dėl politinių kalinių išlaisvinimo iš Sovietų lagerių.

Kun. A. Svarinsko padėkos laišką Prezidentui A. Nelsienė išvertė į anglų kalbą. Sutartu laiku, 1989 m. rugpjūčio 22 d., visi trys – kun. A. Svarinskas, lydimas A. Nelsienės ir R. Nelso – nuvyko į Los Angeles miesto centrą, kur didžiulio dangoraižio administraciniame pastate buvo JAV prezidento R. Reagano kabinetas. Juos pasitiko Prezidento padėjėja, kuri pasisakė kilusi iš lietuvių šeimos, tačiau nebegalinti bendrauti gimtąja kalba, bet jaučianti nostalgiją Lietuvai. Šiltai pasisveikinęs, Prezidentas R. Reaganas pakvietė visus atsisėsti į minkštasuolius, ir tai iš tikrųjų buvo retas atvejis. Buvo parodyta išskirtinė pagarba kun. A. Svarinskui ir jį lydėjusiems gerbiamiems svečiams. Angelė Nelsienė papasakojo apie kun. A. Svarinską ir perskaitė jo parašytą padėkos Prezidentui laišką. Tame laiške, tarp kitų rašomų dalykų, buvo pasakojama, kaip lagerio kaliniai visus metus taupydavo arbatą tam, kad per Prezidento R. Reagano, Sovietų Sąjungą įvardijusio kaip blogio imperiją, gimtadienį pakeltų už jį tostą. Beskaitant laišką A. Nelsienė, pakėlus akis, pamatė Prezidento R. Reagano skruostu riedančią ašarą. Ji ir pati susigraudino ir visi esantys pas Prezidentą taip pat apsiašarojo.

Žinodama, kad Prezidentas R. Reaganas labai mėgsta skaityti, A. Nelsienė parinko knygą anglų kalba „Lithuania 700 years“ (Lietuva 700 metų) ir medinę lėkštę, išraižytą lietuviškais raštais su viduryje esančiu Lietuvos Vyčiu. Šias dovanas ji įteikė Prezidentui, tuo jį labai pradžiugindama. Prezidentas R. Reaganas nebuvo vien aktorius, bet ir aukšto intelekto, maštantis, principingas ir labai tikintis žmogus. Religinumą jis igijo savo šeimoje, ypač iš motinos, iš kurios sūnus perėmė dvasines ir kitas žmogiškąsias vertybes.

Alfonsas Svarinskas Mordovijos lageryje antraisiais įkalinimo metais Chruščiovo „atlydžio“ metu, 1960

JAV Lietuvių Bendruomenės Vakarų apygardos pirmininkė Angelė Nelsienė skaito kunigo Alfonso Svarinsko parašytą padėkos laišką JAV prezidentui Ronaldui Reaganui (pirmas iš k.). 1989 m. rugpjūčio 22 d.

Po prezidentinės bibliotekos atidarymo ir dedikavimo R. Reaganui *Simy Vally vietovėje* Kalifornijoje, joje buvo galima pamatyti monsijoro A. Svarinsko Sibiro kalinio uniformą ir aliumininį puodelį, iš kurio kaliniai gerdavo arbatą, pagerbdami Prezidentą R. Reaganą, kuris kovojo už žmogaus laisvę, tikėjimą, orumą ir visavertiškumą. Šią biblioteką-muziejų kasmet aplanko milijonai žmonių iš viso pasaulio.

Apsilankymo JAV Kalifornijoje metu kun. Alfonsą Svarinską A. ir R. Nelsai vežiojo ir parodė Los Angeles miestą. JAV LB Vakarų apygardos pirmininkė A. Nelsienė kunigui surengė nuostabų susitikimą su Los Angeles gyvenančiais lietuviais. Sausakimša salė žmonių sutiko kunigą su didžiule meile ir ašaromis. Kun. A. Svarinskas be jokių švelninimų ir užuominų pasakė uždegančią ir tiesią kalbą Sovietų okupantų atžvilgiu Lietuvoje. A. Nelsienės dėka kun. A. Svarinskas susitiko su visos Amerikos katalikų laikraščio „The Catholic Digest“ redaktoriumi ir „Orange County Register“ dienraščio (turinio apie milijoną skaitytojų) pagrindinių skilčių redakciniu kolektyvu. Angelės Nelsienės gerų santykių dėka dienraštis „Orange County Register“, gindamas Baltijos valstybių nepriklausomybės siekius, parašė ir išspausdino 12 pagrindinių straips-

nių apie šių šalių pastangas siekti laisvės.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kun. A. Svarinskas 1990 m. birželio 19 d. sugrįžo į savo Tėvynę. 1990 m. lapkričio 14 d. popiežius Jonas Paulius II jam suteikė Popiežiaus rūmų kapeliono monsijoro laipsnį. Už Lietuvos katalikų tikinčiųjų ir žmonių laisvę 22 metus kalėjęs monsijoras Alfonsas Svarinskas ir grįžęs į laisvą Lietuvą visą likusį gyvenimą atidavė kovai už Tiesą ir katalikų bažnyčią. Jo rankose visada buvo pluoštas atšviestų įvairių straipsnių, kuriuos platino žmonėms, kad skaitytų ir žinotų, ką reikia daryti, kaip kovoti, kad Lietuvoje būtų gerbiama šeima, dora, tikėjimas. Monsijoras visuose renginiuose, jei tik leisdavo jam pasisakyti, primindavo laisvės kovotojus, partizanus, tremtinius, nukankintus ir sušaudytus ministrus, generolus, karininkus, dvasiškius, kurių neturime teisės užmiršti, jų atminimą privalome perduoti ateinančioms kartoms. Monsijoras apgailėstavo, kad mūsų šalyje patriotizmo, Tiesos ir teisingumo jau nebereikia, tik liko ieškojimas naudos ir patogumų.

Kaip žmogus, kunigas monsijoras Alfonsas Svarinskas visada išliks atmintyje jį gerbiančių tautiečių, kurie pratęs jo darbus, sumanymus ir kovos dėl laisvos Lietuvos išlikimo. □

Kultūros kronika

2014 m. lapkričio 14 d. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus kieme vyko eksperimentinis meninės vizualizacijos projektas „Kita stotelė: Taraso Ševčenkos“. Renginys skirtas paminėti 200-ąsias garsaus Ukrainos poeto ir dailininko Taraso Ševčenkos (1814–1861) gimimo metines. Vilniuje Tarasas Ševčenka gyveno 1829–1831 metais, čia jis suvokė savo asmenybę ir pašaukimą. Tačiau dažnam vilniečiui, važiuojant troleibusu išgirdusiam: „Kita stotelė: Taraso Ševčenkos“, vis dėlto kyla klausimas, kas gi toks yra Tarasas Ševčenka? Reginio metu sukurtas interaktyvus animacijos ir kino kūrinys. Realiam laike, prieš žiūrovų akis, kaligrafiniais piešiniais ir šriftu rašytos T. Ševčenkos poezijos kūrinių eilutės, animuoti jo rankraščių juodraščių nupiešti siluetai ir figūros. Skaityti T. Ševčenkos poezijos fragmentai.

2014 m. lapkričio 12 dieną Kauno kamerinis teatras Šolom Aleichemo muziejuje Tel Avive parodė spektaklį „Diena ir naktis“ pagal poetės, dramaturgės Daivos Čepauskaitės pjesę „Dugnas“. Žiūrovai, atvykę iš įvairių Izraelio miestų, emociškai priėmė teatro vadovo Stanislovo Rubino režisuotą kūrinį, skirtą Holokausto temai. Jame per meilės dramą išryškinti dviejų tautų santykiai, skaudi netolima praeitis. Pjesėje, autorių sumanymu, susipina dvi istorijos, du laiko klodai, šiandienos tikrovė ir praeitis, paliesdama pačias jautriausias žaizdas, kurios taip niekada ir nesugijo. Kauno kamerinio teatro spektaklis sąžiningai ir drąsiai apnuogina praėties nuoskaudas, teikia vilties, kad „ateityje nakties tamsą vis labiau tirpdytų dienos šviesa“.

2014 m. lapkričio 15 d. Katovicuose parodytas teatro „Meno fortas“ spektaklis „Jobo knyga“. Lietuvių režisieriaus Eimunto Nekrošiaus režisuotas spektaklis buvo pakviestas į žymų Lenkijos režisūrinio meno festivalį „Interpretacje“ ir įtrauktas į festivalio „Meistrų spektakliai“ programą. Eimuntas Nekrošius Lenkijoje yra vienas geriausiai žinomų lietuvių režisierių. Praėjusiais metais Nacionaliniame didžiajame operos teatre Varšuvoje įvyko Eimunto Nekrošiaus režisuotos operos „Qudsja Zaher“ premjera. Šiuo metu su lietuvių režisieriumi vyksta derybos dėl kitais metais Varšuvos Nacionaliniame dramos teatre ketinamo statyti spektaklio „Vėlinės“ pagal Adomą Mickevičių režisavimo.

Lapkričio 17–18 d. Varšuvoje viešėjo ir savo kūrybą skaitė lietuvių poetai ir rašytojai, skaityti ir jų kūrinių vertimai į lenkų kalbą. Lapkričio 17 d. Varšuvos Adomo Mickevičiaus literatūros muziejuje vyko lietuvių poezijos vakaras, kuriame savo eilėraščius skaitė lietuvių poetai Eugenijus Ališanka, Gintaras Bleizgys, Antanas A. Jonynas ir Alvydas Šlepikas. Lapkričio 18 d. Lietuvos ambasadoje vyko susitikimas su lietuvių rašytoju Herkumi Kunčiumi ir jo knygos „Litwin w Wilnie“ pristatymas. Lietuvių rašytojų viešnagės Lenkijoje metu taip pat vyko susitikimai su lenkų literatūros kritikais ir leidėjais, su kuriais aptartos lietuvių literatūros pristatymo ir sklaidos Lenkijoje galimybės ir apsvaistyti lietuvių literatūros vertimų į lenkų kalbą bei vertėjų dirbtuvių organizavimo klausimai.

Lapkričio 13 d. Kaliningrado dailės galerijoje atidaryta III tarptautinė jaunųjų menininkų darbų paroda „Art sesija“. Daugiausia apdovanojimų įvairiose nominacijose atiteko Vilniaus dailės akademijos studentams. Tarptautinė komisija skyrė VDA studentams du laureato diplomus: Miglei Pužaitėi nominacijoje „Geriausias meno objektas“ ir Vladimirui Leleivai nominacijoje „Geriausia grafika“. Dar keturiems Lietuvos jauniems menininkams – Anastasijai Sosunovai, Justinai Bukantaitei, Rūgilei Vilčiauskaitei ir Mildai Dainovskytei - skirti specialūs diplomai nominacijose „Už geriausią darbą atliktą eksperimentine technika“, „Už geriausią meno objektą“ ir „Už geriausią grafiką“.

Emanuelis Katilius

Atkelta iš 6 psl.

1949 m. sausio 11 d., antradienis

Teisingai sakoma: viena bėda – ne bėda... Prasidėjo tuo, kad su manim panoro susipažint draugai iš Moterų globos brolijos¹. Bet su tais ponais kalbėjau si išskai ramiai – nors rankos ir virpėjo – ir kol kas jie laikosi mandagiai.

Paskui – bespausdindamas ofortus susižalojau pirštą. Bet tai menkniekis. Blogiau yra tai, kad fizikultūros dėstytojas Stančikas užsiėdė ant manęs (ir poros kitų), kad mažai lankėm „paskaitas“ ir nutarė neduot užskaitų. Tai, reiškia, stipendija nueina velniui ant uodegos.

Norėdamas išvengt šios tragedijos šiandien nuėjau į polikliniką, nutaręs šiek tiek pasimuliuot, kad mane atleistų nuo fizikultūros.

Bet simuliuoti neprireikė. Mane pasiuntė į rentgeno kabinetą ir storulis daktaras, staiga metęs juokaujama toną, pranešė:

– Jums tuberkuliozė, jaunas žmogau.

Įdomu, kas dar užgrius ant mano galvos?...

1949 m. sausio 13 d.

Tai toks maždaug visų idealistų ir svajotojų likimas. Jie blaškosi, kankinasi dėl to, kas kitiems atrodo menkniekiai, jie per daug dideli geraširdžiai ir per daug vertina kitus... Jie nežino, kad pasaulis dar nepasiekė tokio kultūros laipsnio, kad jų idėjos būtų suprastos ir priimtos. Jie gimė per anksti, ir todėl pasmerkti žūti...

Turiu prisipažinti, kad nelabai malonu jaust save pasmerktu lėtai mirčiai. Kažkaip pradėdi į viską žiūrėti iš kito taško... Gerai, kad mano toks keistas charakteris ir pagalvojus apie tai, kad sergu džiova, man norisi šypsotis: viskas eina kaip pagal sentimentalų romaną: gabus, talentingas jaunuolis, idealistas, svajotojas, poetas, dailininkas, kuris galbūt būtų pervertęs pasaulį aukštyn kojom – bet... Skurdas, badavimas, nuolatinis nervų įtempimas, pergyventa katastrofa taip paveikia jaunuolio sveikatą, kad jis gautų džiova...

Tiesiog klasiška! Studentas menininkas būtina turi būt neturtingas ir džiovininkas. Jis turi, kaip kad aš šiandien, valgyt duoną su druska ir svogūnu, užsigerdamas grynu vandeniu...

Po to jis turi mirt...

Nežinau, kas dar gali įvykti artimiausiu laiku. Moterų globėjai rodo didelį aktyvumą. Gali tekt „pakeist klimata“. Praeitį kaip juodas šešėlis stovi už mano nugaros ir tik laukia progos čiupt mane už pakarpas ir sviest į tą juodą bedugnę, iš kurios išlipt beveik neįmanoma...

Man sunku įsivaizduot, kaip jaustųsi kitas žmogus mano vietoj... Kai virš tavęs kybo tokie klaidūs debesys, aplink tamsa ir bedugnė – nervų įtempimas gali išvest iš proto...

Bet aš ramus. Bent iš išorės...

Knygos „Laiškai, parašyti naktį“ teirautis leidykloje „Gimtas žodis“:
el. paštas: info@gimtasizodis.lt
tel. +370 527 25352 (vadybininkė Violeta) □

¹ Taip Emanuelis dienoraščiuose vadina saugumo (MGB) agentus.